

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292.
Ефективна економіка. 2025. № 7.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.7.24>

УДК 336.76:336.748

Р. Й. Бачо,

*д. е. н., професор, завідувач кафедри обліку і аудиту,
Закарпатський угорський інститут ім. Ф.Ракоці II
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5957-7571>*

В. О. Ганусич,

*к. е. н., доцент, доцент кафедри обліку і аудиту,
Закарпатський угорський інститут ім. Ф.Ракоці II
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6902-6303>*

В. К. Макарович,

*д. е. н., доцент, доцент кафедри обліку і аудиту,
Закарпатський угорський інститут ім. Ф.Ракоці II
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0684-7072>*

ЗАХИСНІ СТРАТЕГІЇ ПРИ ТОРГІВЛІ НА ФОНДОВІЙ БІРЖІ

R. Bacho,

*Doctor of Economic Sciences, Professor,
Head of the Department of Accounting and Auditing,
Ferenc Rakoczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education*

V. Hanusych,

*PhD in Economics, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Accounting and Auditing,
Ferenc Rakoczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education*

V. Makarovych,

*Doctor of Economic Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Accounting and Auditing,
Ferenc Rakoczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education*

PROTECTIVE STRATEGIES IN STOCK EXCHANGE TRADING

У статті проведено системний аналіз ризиків, властивих фондовій біржі, із виокремленням їх на системні та несистемні з точки зору можливості регулювання за допомогою захисних стратегій. Розкрито зміст та обґрунтовано необхідність застосування захисних стратегій для мінімізації втрат та стабілізації фінансових результатів у різних фазах ринку. Проведено класифікацію захисних стратегій за механізмом реалізації, типом впливу на ризик та часовим горизонтом використання. Докладно описано основні види захисних стратегій, зокрема портфельні (стратегічні) та тактичні, розкрито їх зміст, сфери застосування та переваги для інвесторів і трейдерів. У статті також запропоновано узагальнену таблицю класифікації захисних стратегій для практичного використання у побудові системи ризик-менеджменту при торгівлі на фондовій біржі. Підкреслено, що впровадження комплексу захисних стратегій формує основу стійкого та ефективного інвестиційного процесу в умовах ринкової турбулентності.

This article presents a comprehensive study of risks inherent in stock exchange trading with a clear distinction between systematic and unsystematic risks from the perspective of their potential regulation through protective strategies. The relevance of implementing protective strategies in the investment process is substantiated, emphasizing their role in minimizing losses and stabilizing financial performance under conditions of market volatility and turbulence. A detailed classification of protective strategies is developed, structured by implementation mechanism, the type of risk influence, and the time horizon of application, enabling practitioners and researchers to systematize approaches to risk management within stock market operations.

The study elaborates on the essence, areas of application, and key benefits of different protective strategies, dividing them into portfolio-level (long-term protective approaches) and trade-level (tactical protective strategies). Portfolio-level protective strategies include defensive sector rotation, high-dividend

strategies, investing in quality stocks, low-beta strategies, asset allocation and rebalancing, global diversification, investments in gold and defensive assets, and maintaining a cash reserve. These strategies contribute to portfolio stability by reducing the exposure to systemic and partially unsystematic risks while ensuring participation in market growth during recovery phases.

Trade-level protective strategies encompass the use of stop-loss and trailing stop orders, position sizing, Value-at-Risk (VaR) assessment, and hedging through derivatives, enabling investors to limit potential losses on individual transactions while retaining flexibility to adapt to changing market conditions. The article discusses the practical significance of integrating these strategies within a comprehensive risk management system to achieve stable financial results while preventing the destructive impact of market drawdowns on investment portfolios.

A significant focus is placed on the application of derivatives as hedging instruments, clarifying their role in mitigating price fluctuations of underlying assets, thus protecting investor capital during periods of high volatility. The article concludes that the implementation of a comprehensive system of protective strategies forms the foundation of a sustainable and effective investment process in stock exchange trading, regardless of macroeconomic challenges and market phases. Additionally, the paper offers a generalized table of protective strategies classification for practical use in building robust risk management systems in stock trading.

Ключові слова: фондова біржа, ризик-менеджмент, захисні стратегії, системні ризики, несистемні ризики, хеджування, диверсифікація, портфельне управління, інвестиції, фінансові ринки.

Keywords: stock exchange, risk management, protective strategies, systematic risks, unsystematic risks, hedging, diversification, portfolio management, investments, financial markets.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Сучасний розвиток фінансових ринків супроводжується високою волатильністю та нестабільністю макроекономічного і політичного середовища, що створює підвищені ризики для інвесторів і трейдерів під час здійснення операцій на фондовій біржі. Ризики на фондовому ринку мають багатокomпонентний характер, охоплюючи як системні, так і несистемні чинники, що ускладнює процес управління капіталом та збереження інвестиційного портфеля в умовах ринкової турбулентності. У цих умовах надзвичайно актуальним є пошук і впровадження дієвих механізмів зниження ризиків та стабілізації фінансових результатів, що обумовлює необхідність дослідження захисних стратегій як інструментів ризик-менеджменту на фондовій біржі.

Застосування захисних стратегій дозволяє інвесторам адаптувати свою діяльність до різних фаз економічного циклу та зменшувати ймовірність виникнення серйозних втрат. У науковій площині проблема визначення видів ризиків, які підлягають регулюванню за допомогою захисних стратегій, залишається відкритою, потребуючи систематизації наявних підходів та класифікації інструментів захисту залежно від їхньої здатності впливати на системні та несистемні ризики, горизонти використання та механізми реалізації. У практичному аспекті постає завдання розроблення та впровадження комплексу захисних стратегій, які б сприяли мінімізації ризиків при одночасному збереженні потенціалу для зростання інвестиційного капіталу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У науковій літературі сформувалися кілька напрямів досліджень, що стосуються теми ризик-менеджменту та впровадження захисних стратегій у торгівлі на фондовій біржі. Вітчизняні дослідники зосереджують увагу на питаннях кількісної оцінки ризиків та можливостей використання інструментів деривативів для їх зниження в Україні. Зокрема, Прокопенко М.В., Нестеренко В.Ю., Костенко Ю.О. [1] досліджують застосування економіко-математичних методів для

оцінювання ризиків біржової торгівлі, тоді як Краснова М. [2] акцентує увагу на перспективах використання деривативів як інструментів управління ризиками. Автори Кухарець В., Булуй О., Левківська Л. [3], Фертікова Т. [5] аналізують тенденції розвитку біржового ринку в умовах глобалізації та сучасного стану товарної біржової торгівлі в Україні. Питання хеджування в управлінні ціновими ризиками розглянуто у працях Яворської В., Кублія Є. [4], а також Дихи М. В., Дихи В. В. [6], які досліджують інструменти хеджування на прикладі аграрного і енергетичного ринків України.

У зарубіжних дослідженнях щодо захисних стратегій та хеджування у біржовій торгівлі переважає аналіз ефективності різних стратегій у контексті взаємозв'язків між ринками та під час кризових явищ. Зокрема, Yu X., Shen X., Li Y., Gong X. [7] розглядають селективні стратегії хеджування на ринку нафти, Mezghani T., Ben Hamadou F., Boujelbene Abbes M. [8] досліджують динаміку взаємозв'язків та хеджування між фондовими ринками та ринками сировини у період пандемії COVID-19. Raheem I. D., Akinkugbe O., Yusuf A. H., Asl M. G. [9] аналізують хеджування між фінансовими ринками, зокрема між «зеленими» та традиційними активами, Robiyanto R., Hadiyatno D., Sudjijan S., Ernayani R. [10] оцінюють стратегії хеджування та диверсифікації із залученням золота на прикладі Індонезії.

У низці робіт досліджено використання хеджування для управління ризиками у специфічних сегментах ринку. А саме, Jin J., Han L., Wu L., Zeng H. [11] досліджують вплив «зелених» облігацій на ризики вуглецевого ринку, Rabbani M. R., Billah S. M., Shaik M., Rahman M., Boujlil R. [12] аналізують взаємозв'язок і оптимальні стратегії хеджування серед FinTech, Sukuk та ісламських фондових ринків. Lin L., Zhou Z., Liu Q., Jiang Y. [13] розглядають ризикові передачі між ринками природного газу та акцій, а Balakrishnan J. [14] описує особливості вибору опціонів і форвардів як інструментів хеджування у деривативній торгівлі.

Особливу увагу у зарубіжних публікаціях приділено аналізу моделей хеджування та їх ефективності. Fakhfekh M., Jeribi A., Ghorbel A., Nachicha N.

[15] порівнюють моделі DCC, ADCC та GO-GARCH для хеджування фондових ринків із використанням нафти, золота, VIX та криптовалют. Billah M., Hoque M. E., Balli F., Kaur J., Kumar S. [16] досліджують взаємозв'язок між ісламськими секторами та ринками «зелених» облігацій у контексті хеджування та інвестиційних стратегій. Apango-Franco M., Jiménez-Gómez M., Acevedo-Prins N. [17] аналізують стратегії валютного хеджування за допомогою бар'єрних опціонів на прикладі ринку Колумбії. Biegler-König R. [18] розглядає стратегії хеджування у товарних ринках на прикладі віртуальних електростанцій.

Дослідники Wang Y. M., Lin C. C., Tsai I. C. [19] та Boubaker H., Larbi O. B. [20] вивчають передачу інформаційних впливів між ринками та ефективність динамічних стратегій хеджування у різних ринкових умовах, а Lamine A., Jeribi A., Fakhfakh T. [21] аналізують взаємозв'язки між криптовалютами, золотом і фондовими ринками та їх значення для портфельної диверсифікації й хеджування під час пандемії COVID-19.

Разом із тим, у наукових джерелах практично відсутні дослідження, у яких би здійснювалася систематизація захисних стратегій біржової торгівлі, що обмежує можливості формування комплексного підходу до управління ризиками.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є проведення системного аналізу видів ризиків біржової торгівлі з точки зору можливості їх регулювання захисними стратегіями, здійснення класифікації захисних стратегій за визначеними ознаками, а також розкриття змісту, механізмів реалізації та сфер застосування основних видів стратегічних (портфельних) та тактичних захисних стратегій. Для досягнення зазначеної мети передбачається вирішення таких завдань: визначити сутність та особливості системних і несистемних ризиків у біржовій торгівлі та можливості їх мінімізації; провести класифікацію захисних стратегій за механізмом реалізації, типом впливу на ризик та часовим горизонтом використання; розкрити зміст, переваги та практичне

значення портфельних та тактичних захисних стратегій; сформувати узагальнену таблицю класифікації захисних стратегій для використання у практиці ризик-менеджменту під час біржової торгівлі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Торгівля на фондовому ринку пов'язана з одним із найвищих рівнів ризику серед фінансових інструментів, що визначається як внутрішньою волатильністю активів, так і впливом зовнішніх макроекономічних, політичних та психологічних факторів. Однією з ключових причин високих ризиків є структурна природа ринку, що схильна до коливань, викликаних як циклічними змінами в економіці, так і короткостроковими спекулятивними рухами. Зокрема, зміни процентних ставок, грошово-кредитної політики, валютні коливання, геополітичні конфлікти, поведінкові фактори інвесторів призводять до швидких і непередбачуваних змін ціни акцій, що ставить під загрозу збереження капіталу інвесторів, особливо у короткострокових стратегіях.

В умовах високої волатильності ринку інвестори та трейдери часто приймають рішення у стані стресу, піддаючись емоційним імпульсам страху чи жадібності, що нерідко спричиняє відкриття позицій без належного аналізу ризиків та без використання захисних механізмів. Для приватних трейдерів, що не володіють достатніми обсягами капіталу для хеджування, ігнорування захисних стратегій може призвести до втрати значної частки чи всього інвестованого капіталу, оскільки ринкові рухи здатні швидко перевищити ліміти припустимих втрат у разі відсутності Stop Loss або використання кредитного плеча без контролю ризику.

Інституційні інвестори та інвестиційні фонди, попри вищий рівень професійності, також можуть зазнати суттєвих збитків через неправильну оцінку ризику або недооцінку впливу системних подій, що спричиняє втрати навіть при диверсифікації портфеля. Історія ринків засвідчує приклади банкрутства великих хедж-фондів, коли недотримання лімітів ризику і відсутність чітких захисних стратегій у поєднанні з надмірним використанням кредитного плеча призводили до масштабних збитків, що

впливали не лише на конкретний фонд, а й на стабільність фінансової системи загалом.

Не менш значущою причиною потреби у захисних стратегіях є асиметрія інформації та непередбачувані події («чорні лебеді»), що можуть стрімко змінити динаміку ринку незалежно від фундаментального стану активів. У таких умовах застосування захисних стратегій стає ключовою умовою виживання інвестора у середовищі високої ринкової турбулентності.

У структурі ризиків, властивих фондовому ринку, розрізняють системні (ринкові) та несистемні (специфічні) ризики (рис. 1).

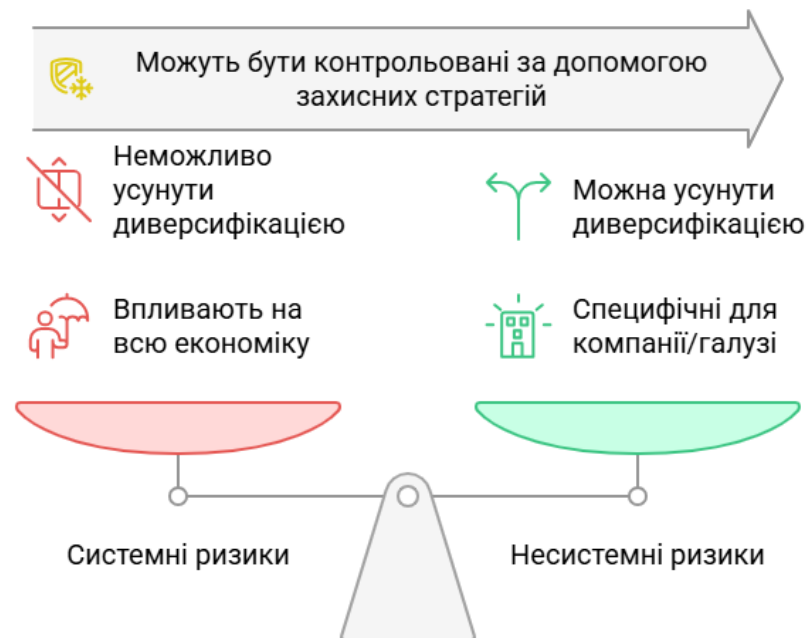

Рис. 1. Системні та несистемні ризики: можливості контролю за допомогою захисних стратегій

Джерело: складено автором

Системні ризики (systematic risk) є інтегральними для всієї економіки, тобто ринку в цілому, і вони не можуть бути усунені навіть за умови повної диверсифікації портфеля. До таких ризиків відносяться коливання, пов'язані зі зміною фаз економічного циклу, інфляцією, коливаннями процентних ставок, валютними ризиками, змінами у законодавстві, геополітичними подіями, пандеміями та іншими подіями, що впливають на ринок у комплексі. Наприклад, світова фінансова криза 2008 року або пандемія

COVID-19 є проявами реалізації системного ризику, що спричиняли значні просідання основних індексів, незалежно від фінансових показників окремих компаній.

Несистемні ризики (unsystematic risk), або специфічні ризики, пов'язані з діяльністю конкретної компанії, галузі або регіону. Сюди відносяться ризики менеджменту, ризики зміни технологій, ризики втрати частки ринку, корпоративні конфлікти, локальні події, що стосуються певного емітента чи сектору економіки. Наприклад, відмова компанії від очікуваної угоди злиття чи технологічна відсталість у галузі можуть негативно вплинути на вартість акцій окремих емітентів, не впливаючи на загальний ринок.

Системні ризики не можуть бути повністю контрольовані та усунення, мова може йти лише про зменшення їх негативного впливу за допомогою захисних стратегій. На відміну від системних, несистемні ризики можуть бути значною мірою нейтралізовані через диверсифікацію портфеля, що передбачає розподіл інвестицій серед різних активів, галузей та регіонів. У наукових дослідженнях зазначається, що достатня кількість незкорельованих активів у портфелі дозволяє знизити специфічні ризики майже до нуля, зберігаючи вплив лише системної компоненти ризику.

Розуміння природи системних і несистемних ризиків дозволяє формувати збалансовану захисну стратегію при торгівлі на фондовій біржі, що сприяє підвищенню стабільності фінансових результатів інвестора в умовах ринкової турбулентності та забезпечує довгострокову стійкість інвестиційного процесу. Існує ряд захисних стратегій та правил управління ризиками, які дозволяють інвесторам та трейдерам уникнути критичних втрат або суттєво мінімізувати їх у фазах ринкової турбулентності. Основні види захисних стратегій можна поділити на групи за наступними класифікаційними ознаками:

1. За механізмом реалізації:

- 1.1. Стратегічні (портфельні) захисні стратегії (Portfolio-Level Strategies): інвестування в захисні сектори (Defensive Sector Rotation),

стратегії з високими дивідендами (Dividend Defensive Strategy), інвестиції у "quality stocks" (якісні компанії), мінімальна волатильність (low-beta стратегія), ребалансування портфеля (Asset Allocation), глобальна диверсифікація (Global Diversification), інвестиції в золото та захисні активи, грошовий резерв (Cash Reserve).

1.2. Тактичні (торгові) захисні стратегії (Trade-Level Strategies): використання стоп-лосс і трейлінг-стоп (Stop Loss, Trailing Stop), ліміт на розмір позицій (Position Sizing), використання Value-at-Risk (VaR), хеджування (Hedging).

2. За типом впливу на ризик:

2.1. Зниження системного ризику: інвестування в захисні сектори, інвестиції в золото та захисні активи, глобальна диверсифікація, ребалансування портфеля.

2.2. Зниження несистемного ризику: стратегії з високими дивідендами, інвестиції у "quality stocks", мінімальна волатильність (low-beta стратегія), ліміт на розмір позицій, використання VaR.

2.3. Зниження ризику окремих угод: використання стоп-лосс і трейлінг-стоп, хеджування.

3□. За часовим горизонтом застосування:

3.1. Довгострокові стратегії: інвестиції у "quality stocks", стратегії з високими дивідендами, ребалансування портфеля.

3.2. Коротко- та середньострокові стратегії: використання стоп-лосс і трейлінг-стоп, ліміт на розмір позицій, використання VaR, хеджування.

3.3. Гнучкі за часовим горизонтом: мінімальна волатильність (low-beta стратегія), грошовий резерв, глобальна диверсифікація, інвестиції в золото та захисні активи, інвестування у захисні сектори.

Стратегічні (портфельні) захисні стратегії (Portfolio-Level Strategies) впроваджуються на рівні портфеля, впливають на його структуру та довгострокову стійкість (таблиця 1). Тактичні (торгові) захисні стратегії

(Trade-Level Strategies) застосовуються на рівні окремих угод для контролю ризику (таблиця 2).

Таблиця 1. Стратегічні (портфельні) захисні стратегії (Portfolio-Level Strategies)

Захисна стратегія	Основний зміст	Сфера застосування	Ключові переваги та ризику
Інвестування в захисні сектори (Defensive Sector Rotation)	Перенаправлення інвестицій у сектори з низькою чутливістю до економічних циклів (комунальні послуги, охорона здоров'я) для зниження впливу системних ризиків.	Під час рецесій та фаз зниження ринку для зниження втрат від падіння акцій циклічних секторів та стабілізації доходу.	Переваги: стабільність доходу, нижча волатильність; Ризики: упущення можливостей зростання у фазах відновлення ринку.
Стратегії з високими дивідендами (Dividend Defensive Strategy)	Інвестування у компанії з високими стабільними дивідендами, що зменшує волатильність доходу та забезпечує квазірентний дохід у кризові періоди.	У фазах економічної невизначеності та високих ставок.	Переваги: пасивний дохід, частковий захист від інфляції; Ризики: можливе зниження вартості дивідендних акцій.
Інвестиції в золото та захисні активи	Інвестування у золото, дорогоцінні метали та облігації з високим кредитним рейтингом як захист від інфляційних та валютних ризиків, а також в періоди рецесії, золото має обернену кореляцію із фондовим ринком.	Для довгострокового збереження купівельної спроможності капіталу	Переваги: захист від інфляції та девальвації. Ризики: відсутність поточного доходу, волатильність цін.
Мінімальна волатильність (low-beta стратегія)	Формування портфеля з акцій із низьким beta для мінімізації волатильності у порівнянні з ринком при збереженні участі у потенційному рості.	У періоди високої волатильності ринку для консервативних портфелів.	Переваги: зменшення ризику портфеля. Ризики: обмежена участь у рості ринку.
Ребалансування портфеля (Asset Allocation)	Регулярне ребалансування портфеля для підтримання заданого ризик-профілю та захисту від дисбалансу активів під час ринкових коливань.	У всіх фазах ринку як стратегія підтримання стійкості портфеля.	Переваги: стабільність та контроль ризику. Ризики: транзакційні витрати при ребалансуванні.
Інвестиції у "quality stocks" (якісні компанії)	Інвестування у компанії з високим рівнем прибутковості, стабільними грошовими потоками та низьким рівнем боргу, що знижує ризики падіння доходності.	У довгострокових стратегіях інституційних інвесторів та приватних портфелів.	Переваги: стабільність доходів, менша вразливість до криз. Ризики: менший потенціал зростання в агресивних фазах ринку.

Продовження таблиці 1

Захисна стратегія	Основний зміст	Сфера застосування	Ключові переваги та ризики
Грошовий резерв (Cash Reserve)	Утримання частки портфеля у готівці для покриття потреб у ліквідності під час волатильності та для використання можливостей купівлі активів за зниженими цінами.	У фазах високої ринкової турбулентності та для реалізації опортуністичних стратегій ("зловити хороші акції на дні").	Переваги: ліквідність, гнучкість. Ризики: втрата доходності у періоди зростання ринку.
Глобальна диверсифікація (Global Diversification)	Розподіл активів між ринками, секторами та валютами різних країн для зниження несистемних і частково системних ризиків.	У середньо- та довгострокових портфелях для зниження волатильності та ризику концентрації активів.	Переваги: зниження ризику та волатильності. Ризики: валютні ризики, можливе відставання від зростаючих ринків.

Джерело: складено автором

Однією з базових стратегій виступає інвестування у захисні сектори економіки, що мають низьку чутливість до економічних циклів, такі як охорона здоров'я, комунальні послуги, виробництво продуктів харчування. У фазах рецесії чи уповільнення економічного зростання попит на товари та послуги цих секторів залишається стабільним, що сприяє меншій волатильності їх акцій порівняно із циклічними галузями. Таким чином, перенаправлення капіталу у ці сектори дозволяє уникнути значних втрат, зберігаючи потенціал для отримання стабільного доходу навіть під час падіння ринку. Ця стратегія особливо ефективна для консервативних інвесторів, які прагнуть зберегти вартість портфеля у кризові періоди, одночасно забезпечуючи помірний рівень доходності.

В умовах нестабільності ринку значної популярності набувають стратегії інвестування у компанії з високими стабільними дивідендами, що дозволяють створювати пасивний грошовий потік незалежно від короткострокових цінових коливань. Компанії, що регулярно виплачують дивіденди, зазвичай мають стабільну бізнес-модель, стійкі фінансові показники та помірний рівень боргового навантаження, що знижує ризик

значних втрат у разі ринкових спадів. Дивідендні стратегії також частково компенсують втрати від падіння цін акцій за рахунок регулярних виплат, що особливо цінне для інвесторів, орієнтованих на довгострокове володіння активами.

Таблиця 2. Тактичні захисні стратегії (Trade-Level Strategies)

Захисна стратегія	Основний зміст	Сфера застосування	Ключові переваги та ризики
Хеджування (Hedging)	Використання деривативів (опціонів та ф'ючерсів) для захисту портфеля від цінових коливань та обмеження ризику падіння.	У періоди підвищеної волатильності та очікуваних кризових явищ.	Переваги: захист від падінь. Ризики: витрати на хеджування, зниження потенційної доходності.
Використання стоп-лосс і трейлінг-стоп (Stop Loss, Trailing Stop)	Встановлення автоматичних рівнів закриття позицій для обмеження збитків, що дозволяє уникати емоційного впливу при управлінні ризиком у торгівлі.	У коротко- та середньостроковій торгівлі для контролю збитків та захисту капіталу від різких рухів ринку.	Переваги: обмеження потенційного збитку, дисципліна. Ризики: можливий вихід із позиції перед розворотом ринку, хибні спрацьовування.
Використання Value-at-Risk (VaR)	Оцінка потенційних максимальних втрат портфеля при заданій ймовірності та горизонті часу для визначення ризикових обсягів інвестицій.	У інституційних та приватних портфелях для оцінки ризику та визначення обсягів угод при різних ринкових сценаріях.	Переваги: чітке уявлення про ризик портфеля. Ризики: залежність від історичних даних та припущень моделі.
Ліміт на розмір позицій (Position Sizing)	Стратегія управління капіталом, що передбачає встановлення максимальної частки окремих угод у портфелі для обмеження ризику втрат.	У всіх типах портфелів для системного контролю ризику за рахунок обмеження обсягів позицій.	Переваги: контроль максимальних втрат за угодою, обмеження потенційного збитку. Ризики: обмеження потенційного прибутку.

Джерело: складено автором

Особливе місце серед захисних стратегій займає інвестування у золото та інші захисні активи, такі як дорогоцінні метали чи високоякісні державні облігації. Золото традиційно розглядається як засіб збереження вартості капіталу у періоди інфляції, валютної нестабільності або системних фінансових криз, оскільки його ціна має тенденцію до зростання у фазах ринкової невизначеності. Інвестування у золото дозволяє компенсувати

втррати у ризикових сегментах портфеля, створюючи своєрідну «страхову подушку» для капіталу інвестора. Водночас варто враховувати, що золото не генерує поточного грошового потоку, тому його частка у портфелі має визначатися з урахуванням інвестиційних цілей та горизонтів.

У практиці управління портфелем ефективною захисною стратегією є формування портфеля з акцій із низьким beta (low-beta стратегія), що характеризуються меншою волатильністю порівняно з ринком загалом. Такі акції зазвичай менш чутливі до загальних ринкових коливань і забезпечують більш стабільну динаміку вартості, що дозволяє знизити ризик портфеля без повного відмовлення від участі у потенційному зростанні ринку. У фазах ринкових спадів низько-бета портфелі зазвичай демонструють кращу динаміку відносно ринку, що сприяє збереженню капіталу інвестора.

Ребалансування портфеля (Asset Allocation) є однією з найважливіших системних стратегій управління ризиками, що передбачає регулярне коригування структури портфеля відповідно до заданого співвідношення активів залежно від ринкових умов та інвестиційних цілей. За допомогою ребалансування портфель підтримує оптимальний рівень ризику, дозволяючи уникнути надмірної концентрації у тих класах активів, які швидко зросли у ціні, і забезпечуючи купівлю активів за зниженими цінами. Це дозволяє знижувати волатильність портфеля, захищаючи його від різких коливань, що є особливо важливим у фазах ринкової турбулентності.

Суттєвою частиною захисних стратегій виступає інвестування у «quality stocks», тобто акції компаній із високою рентабельністю, стабільними грошовими потоками та низьким рівнем заборгованості. Якісні компанії демонструють кращу стійкість під час ринкових криз, завдяки сильним бізнес-моделям і конкурентним перевагам, що зменшує ризик суттєвого падіння їх вартості. Така стратегія дозволяє інвесторам отримувати стабільний дохід, одночасно мінімізуючи ризики, пов'язані з володінням акціями менш надійних емітентів.

Для збереження ліквідності портфеля у фазах високої волатильності доцільно використовувати грошовий резерв (Cash Reserve), що дозволяє інвестору уникати вимушених продажів активів за зниженими цінами та забезпечує можливість придбання перспективних активів у фазах ринкових просідань. Утримання частини портфеля у готівці дозволяє швидко реагувати на зміну ринкових умов, використовуючи можливості для купівлі активів за вигідними цінами, а також створює психологічний комфорт інвестору, що знижує вплив емоцій при прийнятті інвестиційних рішень.

Глобальна диверсифікація (Global Diversification) передбачає розподіл активів між різними ринками, валютами та секторами, що дозволяє знизити як несистемні, так і частково системні ризики. Завдяки використанню глобальної диверсифікації інвестор має можливість отримувати доходність у різних макроекономічних та регіональних умовах, зменшуючи ризик значних втрат у випадку локальних ринкових спадів.

Поряд із стратегічними захисними стратегіями, що формують каркас стійкого інвестиційного портфеля, важливе місце у системі управління ризиками займають тактичні захисні стратегії, спрямовані на обмеження потенційних втрат на рівні окремих угод. Ці стратегії реалізуються безпосередньо у процесі торгівлі, дозволяючи оперативно контролювати ризики залежно від ринкових умов та конкретної позиції у портфелі, зберігаючи гнучкість інвестора чи трейдера у прийнятті рішень.

Одним із найпоширеніших інструментів тактичного захисту виступає використання Stop Loss та Trailing Stop, що передбачає автоматичне закриття позицій у разі досягнення певного рівня збитків. Stop Loss дозволяє визначити заздалегідь прийнятний рівень втрат, при досягненні якого позиція закривається, захищаючи трейдера від подальших втрат у разі несприятливого руху ринку. Trailing Stop, у свою чергу, забезпечує фіксацію прибутку за зростання ціни активу, пересуваючи рівень захисту слідом за ціною у напрямку прибутку, зберігаючи можливість участі у подальшому зростанні. Використання цих інструментів знижує психологічний тиск на

трейдера, дозволяючи діяти відповідно до заздалегідь визначених правил та уникати імпульсивних рішень, що часто призводять до збитків.

Ефективним методом тактичного управління ризиками є лімітування розміру позицій (Position Sizing), що передбачає визначення максимальної частки портфеля, яка виділяється на окрему угоду. Розрахунок обсягу позиції здійснюється залежно від допустимого рівня ризику, волатильності інструменту та загальної стратегії портфеля. Це дозволяє уникати ситуацій, коли одна невдала угода може призвести до значних втрат, та забезпечує стабільність фінансових результатів інвестора або трейдера у довгостроковій перспективі. Використання позиційного лімітування також сприяє дисциплінованості та системності підходу до управління капіталом.

У практиці інституційних інвесторів та професійних трейдерів часто застосовується оцінка Value-at-Risk (VaR) як інструмент кількісного вимірювання ризику портфеля або окремих позицій. VaR дозволяє визначити максимальний можливий розмір втрат при заданій ймовірності та часовому горизонті, забезпечуючи об'єктивну оцінку ризикованості конкретної угоди або структури портфеля. Використання VaR дає змогу встановлювати обґрунтовані ліміти для обсягів інвестицій та рівнів ризику, що контролюються системно, з урахуванням історичних даних про волатильність інструментів та кореляції між активами. Це дозволяє інвестору підвищувати ефективність управління ризиками та формувати портфель відповідно до заданого профілю ризику.

Особливе місце серед тактичних захисних стратегій займає хеджування (Hedging), що передбачає використання похідних фінансових інструментів для захисту від ризику зміни цін на активи. Найбільш поширеними інструментами хеджування є ф'ючерси, опціони та свопи, що дозволяють обмежувати ризик падіння вартості активів при збереженні потенціалу для отримання прибутку у разі сприятливих ринкових рухів. Наприклад, власник акцій може використати продаж ф'ючерсів на відповідний індекс для захисту від системного ризику падіння ринку, або придбати опціон Put для

обмеження максимальних збитків у разі різкого зниження ціни акцій. Хеджування дозволяє знизити волатильність доходів, забезпечити стабільність грошових потоків та уникати значних втрат у періоди ринкових шоків.

Тактичні захисні стратегії не тільки дозволяють зменшувати втрати, але й відіграють ключову роль у формуванні дисципліни та системності у процесі торгівлі, оскільки впровадження чітких правил управління ризиками на рівні угод захищає інвестора від емоційних рішень та сприяє стабільності результатів у довгостроковій перспективі. У сукупності з стратегічними захисними стратегіями вони створюють комплексну систему управління ризиками, що дозволяє трейдерам та інвесторам адаптуватися до умов ринкової волатильності та формувати стійкі інвестиційні портфелі у будь-яких фазах економічного циклу. Таким чином, застосування комплексу захисних стратегій дозволяє не лише мінімізувати ризики при торгівлі на фондовій біржі, але й створює основу для формування стійкого інвестиційного портфеля, що забезпечує довгострокову стабільність та ефективність діяльності в умовах ринкової турбулентності.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Захисні стратегії при торгівлі на фондовій біржі є одним із ключових векторів розвитку системи ризик-менеджменту, спрямованої на забезпечення стабільності фінансових результатів, збереження капіталу та підтримання інвестиційної активності в умовах ринкової волатильності. Вони передбачають збалансоване поєднання можливостей отримання доходу із захистом від системних і несистемних ризиків, що дозволяє інвесторам адаптуватися до динаміки ринку та ефективно використовувати доступні інструменти управління ризиком. Розкриття змісту стратегічних (портфельних) та тактичних (торгових) захисних стратегій дозволяє визначити їх сильні сторони та обмеження, що сприяє підвищенню ефективності прийняття інвестиційних рішень та збереженню інвестиційного капіталу.

Ігнорування захисних стратегій під час торгівлі на фондовій біржі призводить не лише до прямих фінансових втрат, але й до психологічного виснаження інвесторів, зниження довіри до ринку та відмови від подальших інвестицій, що негативно впливає на розвиток ринку капіталу загалом. Таким чином, системне впровадження захисних стратегій є основою довгострокового та стійкого функціонування як приватних інвесторів, так і інституційних гравців ринку, створюючи умови для зниження турбулентності, стабілізації прибутковості та збереження інвестиційного капіталу. Системне впровадження комплексу захисних стратегій знижує ризики психологічного тиску на трейдерів та інвесторів, сприяє підтриманню дисципліни в торгівлі та забезпечує використання ринкових можливостей без надмірного ризику втрат.

Подальші дослідження у цій сфері можуть бути направлені на кількісне оцінювання ефективності різних захисних стратегій в умовах різних фаз ринкового циклу, аналіз впливу захисних стратегій на стабільність портфельних інвестицій, а також на розроблення рекомендацій для підвищення інституційної спроможності впровадження комплексного ризик-менеджменту на українському фондовому ринку.

Література

1. Прокопенко М. В., Нестеренко В. Ю., Костенко Ю. О. Кількісна оцінка ризиків біржової торгівлі економіко-математичними методами. Проблеми та перспективи розвитку підприємництва. 2024. № 32. DOI: <https://doi.org/10.30977/PPB.2226-8820.2024.32.144>
2. Краснова М. Підвищення можливостей використання деривативів як засобів управління ризиками в Україні. Економіка та суспільство. 2022. № 41. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-41-63>
3. Кухарець В., Булуй О., Левківська Л. Тенденції розвитку біржового ринку в умовах глобалізації світової економіки. Ефективна економіка. 2021. № 4. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.4.90>

4. Яворська В., Кублій Є. Хеджування в управлінні ціновими ризиками. Економіка і суспільство. 2018. № 18. С. 230-235. URL: http://economyandsociety.in.ua/journals/18_ukr/31.pd

5. Фертікова Т. Перспективи розвитку товарної біржової торгівлі в Україні. Інвестиції: практика та досвід. 2021. № 23. С. 46-52. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/23_2021/9.pdf

6. Диха М. В., Диха В. В. Інструменти хеджування в управлінні ціновими ризиками (на прикладі аграрного і енергетичного ринків України). Економіка України. 2024. № 3. С. 19-36. DOI:10.15407/economyukr.2024.03.019

7. Yu X., Shen X., Li Y., Gong X. Selective hedging strategies for crude oil futures based on market state expectations. Global Finance Journal, 2023. № 57. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.gfj.2023.100845>

8. Mezghani T., Ben Hamadou F., Boujelbène Abbas M. The dynamic network connectedness and hedging strategies across stock markets and commodities: COVID-19 pandemic effect. Asia-Pacific Journal of Business Administration. 2021. № 13(4), pp. 520-552. DOI: <https://doi.org/10.1108/APJBA-01-2021-0036>

9. Raheem I. D., Akinkugbe O., Yusuf A. H., Asl M. G. Hedging strategies among financial markets: the case of green and brown assets. Empirical Economics. 2023. № 65(2), pp. 831-873. DOI: <https://doi.org/10.1007/s00181-023-02358-1>

10. Robiyanto R., Hadiyatno D., Sudjinan S., Ernayani R. Gold and capital market in Indonesia: A preview on strategy of hedging and diversification. Journal of International Studies. 2019. № 12(2) pp. 117-128. DOI: <https://doi.org/10.14254/2071-8330.2019/12-2/7>

11. Jin J., Han L., Wu L., & Zeng H. The hedging effect of green bonds on carbon market risk. International Review of Financial Analysis. 2020. № 71. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.irfa.2020.101509>

12. Rabbani M. R., Billah S. M., Shaik M., Rahman M., Boujlil R. Dynamic connectedness, spillover, and optimal hedging strategy among FinTech, Sukuk,

and Islamic equity markets. *Global Finance Journal*. 2023. № 58. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.gfj.2023.100901>

13. Lin L., Zhou Z., Liu Q., Jiang Y. Risk transmission between natural gas market and stock markets: portfolio and hedging strategy analysis. *Finance Research Letters*. 2019. № 29, pp. 245-254. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.frl.2018.08.011>

14. Balakrishnan J. Hedging Strategies Used in Selection of “Options” and “Forward” Contracts in Derivative Market. *Shanlax International Journal of Commerce*. 2020. № 8(1), pp. 1-12. DOI: <https://doi.org/10.34293/commerce.v8i1.837>

15. Fakhfekh M., Jeribi A., Ghorbel A., Hachicha N. Hedging stock market prices with WTI, Gold, VIX and cryptocurrencies: a comparison between DCC, ADCC and GO-GARCH models. *International Journal of Emerging Markets*. 2023. № 18(4), pp. 978-1006. DOI: <https://doi.org/10.1108/IJOEM-03-2020-0264>

16. Billah M., Hoque M. E., Balli F., Kaur J., Kumar S. Downside risk connectedness between Islamic sectors and green bond markets: implications for hedging and investment strategies. *Applied Economics*. 2024. № 56(59), pp. 8900-8933. DOI: <https://doi.org/10.1080/00036846.2023.2295305>

17. Arango-Franco M., Jiménez-Gómez M., Acevedo-Prins N. Currency hedging strategy using barrier options in the Colombian market. *Indonesian Journal of Electrical Engineering and Computer Science*. 2020. № 20(3), pp. 1634-1641. DOI: <https://doi.org/10.11591/ijeecs.v20.i3.pp1634-1641>

18. Biegler-König R. Hedging Strategies in Commodity Markets—Rolling Intrinsic and Delta Hedging for Virtual Power Plants. *Applied Mathematical Finance*. 2020. № 27(6), pp. 550-582. DOI: <https://doi.org/10.1080/1350486X.2021.1898998>

19. Wang Y. M., Lin C. C., Tsai I. C. State transformation of information spillover in asset markets and effective dynamic hedging strategies. *International Review of Financial Analysis*. 2023. № 89. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.irfa.2023.102772>

20. Boubaker H., Larbi O. B. Dynamic dependence and hedging strategies in BRICS stock markets with oil during crises. *Economic Analysis and Policy*. 2022. № 76, pp. 263-279. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.eap.2022.08.011>,

21. Lamine A., Jeribi A., Fakhfakh T. Spillovers between cryptocurrencies, gold and stock markets: implication for hedging strategies and portfolio diversification under the COVID-19 pandemic. *Journal of Economics, Finance and Administrative Science*. 2024. 29(57), pp. 21-41. DOI: <https://doi.org/10.1108/JEFAS-09-2021-0173>

References

1. Prokopenko, M.V. Nesterenko, V.Yu. and Kostenko, Yu.O. (2024), "Quantitative assessment of stock exchange trading risks using economic and mathematical methods", *Problemy ta perspektyvy rozvytku pidpriemnytstva*, vol. 32. <https://doi.org/10.30977/PPB.2226-8820.2024.32.144>

2. Krasnova, M. (2022), "Enhancing the use of derivatives as risk management tools in Ukraine", *Ekonomika ta suspilstvo*, vol. 41. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-41-63>

3. Kukharets, V. Buluy, O. and Levkivska, L. (2021), "Trends in the development of the stock market under conditions of globalization of the world economy", *Efektivna ekonomika*, vol. 4. <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.4.90>

4. Yavorska, V. and Kubliy, Ye. (2018), "Hedging in price risk management", *Ekonomika i suspilstvo*, vol. 18, pp. 230-235, available at: http://economyandsociety.in.ua/journals/18_ukr/31.pdf (Accessed 11 July 2025).

5. Fertikova, T. (2021), "Prospects for the development of commodity stock exchange trading in Ukraine", *Investytsii: praktyka ta dosvid*, vol. 23, pp. 46-52, available at: http://www.investplan.com.ua/pdf/23_2021/9.pdf (Accessed 11 July 2025).

6. Dykha, M.V. and Dykha, V.V. (2024), "Hedging instruments in price risk management (case of the agricultural and energy markets of Ukraine)", *Ekonomika Ukrainy*, vol. 3, pp. 19-36. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2024.03.019>

7. Yu, X. Shen, X. Li, Y. and Gong, X. (2023), "Selective hedging strategies for crude oil futures based on market state expectations", *Global Finance Journal*, vol. 57. <https://doi.org/10.1016/j.gfj.2023.100845>

8. Mezghani, T. Ben Hamadou, F. and Boujelbène Abbes, M. (2021), "The dynamic network connectedness and hedging strategies across stock markets and commodities: COVID-19 pandemic effect", *Asia-Pacific Journal of Business Administration*, vol. 13 (4), pp. 520-552. <https://doi.org/10.1108/APJBA-01-2021-0036>

9. Raheem, I.D. Akinkugbe, O. Yusuf, A.H. and Asl, M.G. (2023), "Hedging strategies among financial markets: the case of green and brown assets", *Empirical Economics*, vol. 65 (2), pp. 831-873. <https://doi.org/10.1007/s00181-023-02358-1>

10 Robiyanto, R. Hadiyatno, D. Sudjinan, S. and Ermayani, R. (2019), "Gold and capital market in Indonesia: A preview on strategy of hedging and diversification", *Journal of International Studies*, vol. 12 (2), pp. 117-128. <https://doi.org/10.14254/2071-8330.2019/12-2/7>

11. Jin, J. Han, L. Wu, L. and Zeng, H. (2020), "The hedging effect of green bonds on carbon market risk", *International Review of Financial Analysis*, vol. 71. <https://doi.org/10.1016/j.irfa.2020.101509>

12. Rabbani, M.R. Billah, S.M. Shaik, M. Rahman, M. and Boujlil, R. (2023), "Dynamic connectedness, spillover, and optimal hedging strategy among FinTech, Sukuk, and Islamic equity markets", *Global Finance Journal*, vol. 58. <https://doi.org/10.1016/j.gfj.2023.100901>

13. Lin, L. Zhou, Z. Liu, Q. and Jiang, Y. (2019), "Risk transmission between natural gas market and stock markets: portfolio and hedging strategy analysis", *Finance Research Letters*, vol. 29, pp. 245-254. <https://doi.org/10.1016/j.frl.2018.08.011>

14. Balakrishnan, J. (2020), "Hedging strategies used in selection of “options” and “forward” contracts in derivative market", *Shanlax International Journal of Commerce*, vol. 8 (1), pp. 1-12. <https://doi.org/10.34293/commerce.v8i1.837>

15. Fakhfekh, M. Jeribi, A. Ghorbel, A. and Hachicha, N. (2023), "Hedging stock market prices with WTI, Gold, VIX and cryptocurrencies: a comparison between DCC, ADCC and GO-GARCH models", International Journal of Emerging Markets, vol. 18 (4), pp. 978-1006. <https://doi.org/10.1108/IJOEM-03-2020-0264>
16. Billah, M. Hoque, M.E. Balli, F. Kaur, J. and Kumar, S. (2024), "Downside risk connectedness between Islamic sectors and green bond markets: implications for hedging and investment strategies", Applied Economics, vol. 56 (59), pp. 8900-8933. <https://doi.org/10.1080/00036846.2023.2295305>
17. Arango-Franco, M. Jiménez-Gómez, M. and Acevedo-Prins, N. (2020), "Currency hedging strategy using barrier options in the Colombian market", Indonesian Journal of Electrical Engineering and Computer Science, vol. 20 (3), pp. 1634-1641. <https://doi.org/10.11591/ijeecs.v20.i3.pp1634-1641>
18. Biegler-König, R. (2020), "Hedging strategies in commodity markets—rolling intrinsic and delta hedging for virtual power plants", Applied Mathematical Finance, vol. 27 (6), pp. 550-582. <https://doi.org/10.1080/1350486X.2021.1898998>
19. Wang, Y.M. Lin, C.C. and Tsai, I.C. (2023), "State transformation of information spillover in asset markets and effective dynamic hedging strategies", International Review of Financial Analysis, vol. 89. <https://doi.org/10.1016/j.irfa.2023.102772>
20. Boubaker, H. Larbi, O.B. (2022), "Dynamic dependence and hedging strategies in BRICS stock markets with oil during crises", Economic Analysis and Policy, vol. 76, pp. 263-279. <https://doi.org/10.1016/j.eap.2022.08.011>
21. Lamine, A. Jeribi, A. and Fakhfakh, T. (2024), "Spillovers between cryptocurrencies, gold and stock markets: implication for hedging strategies and portfolio diversification under the COVID-19 pandemic", Journal of Economics, Finance and Administrative Science, vol. 29 (57), pp. 21-41. <https://doi.org/10.1108/JEFAS-09-2021-0173>

Стаття надійшла до редакції 11.07.2025 р.